Vastaanottaja
Päijät-Hämeen liitto

Asiakirjatyyppi
Raportti

Päivämäärä
Huhtikuu 2013

PÄIJÄT-HÄMEEN VIRKISTYSALUEIDEN SAAVUTETTAVUUSSELVITYS

RAMBOLL

VIRKISTYSALUEIDEN SAAVUTETTAVUUSSELVITYS

Päivämäärä 26.4.2013
Laatija Dennis Söderholm, Sonja Semeri
Kannen kuva Viivi Liuksiala, Päijät-Hämeen liitto

Viite 1510003120

Ramboll
Niemenkatu 73
15140 LAHTI
P +358 20 755 611
F +358 20 755 7801
www.ramboll.fi

SISÄLTÖ

1.	Johdanto	1
2.	Yleistä maakuntakaavan virkistysalueista	1
2.1	Maakuntakaavan virkistysalueiden tarkoitus	1
2.2	Virkistysaluetyypit	2
2.3	Virkistysalueiden saavutettavuus	3
2.4	Virkistysalueiden toteuttaminen	3
3.	Menetelmäkuvaus	4
3.1	Virkistysalueiden merkitys	4
3.2	Virkistysalueiden saavutettavuus	5
3.3	Väestön sijoittuminen	6
4.	Tulokset	6
4.1	Virkistysalueiden merkitys	6
4.2	Virkistysalueiden saavutettavuus	11
4.3	Virkistysalueiden väestöllinen tavoittavuus	19
4.3.1	Hennan tapaus	19
5.	Lähteet	24

1. JOHDANTO

Päijät-Hämeen uuden kokonaismaakuntakaavan valmistelu on parhaillaan käynnissä. Kaavan laadinnan yhteydessä tarkastellaan maakunnan nykyisen virkistysalueverkoston riittävyyttä ja tämä Päijät-Hämeen virkistysalueiden saavutettavuusselvitys on osa maakuntakaavan taustaselvityksiä. Selvityksen tavoitteena on esittää havainnollinen visualisointi maakunnan nykyisen virkistysalueverkon saavutettavuudesta. Analyysin tulosten perusteella voidaan arvioida, missä päin Päijät-Hämettä on suurin tarve virkistysalueverkoston täydentämiselle.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan ”*Maakuntakaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyyteen*”. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa (1.3.2009) korostetaan, että maakuntakaavoituksella on luotava alueidenkäytölliset edellytykset seudullisten virkistysalueiden muodostumiselle erityisesti Etelä-Suomessa ja suurilla kaupunkiseuduilla. Päijät-Hämeen ilmasto- ja energiaohjelmassa tähdätään henkilöautoliikenteen määrän vähentämiseen, mikä osaltaan lisää tarvetta parantaa virkistysalueiden saavutettavuutta jalkaisin, pyöräillen tai joukkoliikenteen keinoin.

Uuden maakuntakaavan luonnos oli nähtävillä 1.8.–30.9.2012. Luonnoksessa pyydettiin lausuntoja erilaisiin periaatteellisiin kysymyksiin ja saadun palautteen perusteella muotoiltiin tavoitteet maakuntavaltuuston hyväksyttäviksi. Maakuntavaltuusto hyväksyi 3.12.2012 seuraavat tavoitteet virkistyksen osalta:

- Virkistysalueet ja muut ulkoilumahdollisuudet on turvattu maakunnan eri osissa siten, että kohteet on helposti saavutettavissa.
- Kaavaa laadittaessa otetaan huomioon vetovoimaisiin kohteisiin maakunnan ulkopuolelta tulevat käyttäjät.
- Luonnonrauhasta ja hiljaisuudesta nauttiminen nostetaan uudeksi virkistäytymistä ja luontomatkailua tukevaksi mahdollisuudeksi.

Tässä selvityksessä on tarkasteltu voimassa olevan maakuntakaavan (vuodelta 2006) virkistykseen soveltuvien kohteiden saavutettavuutta, kohteiden sijoittumista väestöön nähden sekä maakuntakaavassa osoitettavien, kaavamerkinnöiltään erilaisten virkistysalueiden (V, VRs, MU-alueet) merkitystä virkistysmahdollisuuksien kannalta. Selvityksessä on huomioitu Päijät-Hämeen voimassa olevan maakuntakaavan 54 aluemaista virkistysaluetta, 3 retkeilyaluetta, 2 maa- ja metsätalousvaltaista aluetta ja 17 pienempää virkistyskohdetta. Lähtötietoja maakuntakaavan virkistysalueiden nykytilasta on saatu ”Päijät-Hämeen virkistys- ja retkeilyalueiden nykytila” -raportista (Liuksiala Viivi 2012).

Päijät-Hämeen liitossa työhön ovat osallistuneet Jussi Mäkinen ja Mirja Karila-Reponen. Ramboll Finland Oy:ssä työstä on vastannut FM Dennis Söderholm ja maisema-arkkitehti Sonja Semeri. Lisäksi selvityksessä on avustanut insinööri yo Kaisa Långström.

2. YLEISTÄ MAAKUNTAKAAVAN VIRKISTYSALUEISTA

2.1 Maakuntakaavan virkistysalueiden tarkoitus

Tässä selvityksessä on mukana Päijät-Hämeen maakuntakaavaan 2006 merkityt virkistysalueet merkinnöillä V, VRs ja MU. Kohdemerkinnällä (V) merkityt virkistysalueet ovat alle 6 hehtaarin kokoisia alueita.

Virkistysalue tai -kohde
Merkinnällä osoitetaan yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun tarkoitettuja alueita.

Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus

Retkeilyalue, jolla ympäristön peruspiirteet säilytetään
Merkinnällä osoitetaan retkeilyyn ja ulkoiluun taajamarakenteen ulkopuolella sijaitsevia alueita, joilla ympäristön peruspiirteet säilytetään.
Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus

Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta.

Maakuntakaavan virkistysaluevarauksilla on pyritty turvaamaan seudullisesti ja maakunnallisesti tärkeät, yhtenäiset ja riittävät alueet niin vakituisten asukkaiden, retkeilijöiden, matkailijoiden kun vesillä liikkuvienkin tarpeet. Maakuntakaavan virkistysalueiden keskeinen tarkoitus on turvata luonnonalueiden säilyminen virkistyskäytössä sekä ulkoilu- ja retkeily-yhteydet taajamista virkistys- ja vapaa-ajan alueille. Lisäksi maakuntakaavan virkistysalueiden tarkoituksena on kanavoida jokamiehenoikeudella tapahtuvaa luonnossa liikkumista järjestetyille virkistysalueille. Sama tarkoitus on maaseutualueiden yhteydessä esitetyillä ulkoilukäyttöön tarkoitetuilla alueilla (MU). Tarkoitus on, että yhdessä matkailu- ja loma-asutusalueiden kanssa maakunnalliset virkistysalueet palvelevat asukkaiden vapaa-ajanviettoa, tarjoavat maakuntalaisille ja muille vapaa-ajan viettäjille virkistys- ja retkeilymahdollisuuksia sekä luontoelämyksiä. Maakuntakaavan virkistysalueiden tavoitteena on myös tukea luonnon monimuotoisuuden säilymistä erilaisin aluevarauksin. (Päijät-Hämeen liitto 2006).

2.2 Virkistysaluetyypit

Maakuntakaavan virkistysalueet ovat erikokoisia ja -tyyppisiä. Suurimmat virkistysaluevaraukset ovat vajaa 3 000 hehtaarin kokoisia ja pienimmät yhden hehtaarin luokkaa. Vain 6 virkistysaluetta on yli 500 ha kokoisia. Virkistysalueita on tyypitelty oppaassa *Virkistysalueiden suunnittelu ja hoito* (Ympäristöministeriö 1998). Oppaan tyypittelyn mukaan lähipuistot ja ulkoilupuistot ovat taajamissa, asutuksen välittömässä läheisyydessä sijaitsevia päivittäiseen ulkoiluun käytettyjä virkistysalueita. Lähipuistot ovat kooltaan muutaman hehtaarin alueita ja ulkoilupuistot ovat noin 20–25 ha. Ulkoilualueet ovat edellisiä suurempia, 100–200 ha, ja sijaitsevat taajaman reunoilla tai sisällä, 1–15 km päässä asukkaista. Ulkoilualueiden vaikutusalue on kunnan osa-alue ja niitä käytetään päivittäin sekä viikonloppuisin. Retkeilyalueet ovat taajaman ulkopuolisia n. 500 hehtaarin virkistysalueita. Retkeilyalueet sijaitsevat 15–120 km päässä asukkaista ja niiden vaikutusalue voi olla kunnallinen, seudullinen tai jopa valtakunnallinen. Maakunnallisen merkittävyytensä puolesta maakuntakaavan virkistysalueet kuuluisivat edellä mainitussa jaottelussa retkeilyalue-luokkaan. Pinta-ala ei kuitenkaan yksistään määrittele kohteen merkittävyyttä, vaan joissain tapauksissa pienempikin alue voi olla seudullisesti merkittävä. Päijät-Hämeen maakuntakaavan virkistysalueissa on kokonsa ja vaikutusalueensa perusteella hyvin erityyppisiä alueita.

Kuva 2-1. Päijät-Hämeessä vapaa-ajan veneily on tärkeä osa virkistäytymistä. (Kuva Viivi Liuksiala, Päijät-Hämeen liitto.)

Päijät-Hämeen maakuntakaavassa on taajamien läheisyydessä merkittäviä laajoja virkistysalueita. Maakuntakaavassa taajamien sisäiset virkistysalueet on sisällytetty maakuntakaavan taajamien aluevarauksien sisälle. Virkistysalueina tai -kohteina on esitetty hyvin vapaa-ajan veneretkeilyyn soveltuvat alueet, kohteet tai tukikohdat. Maakuntakaavassa on esitetty myös kauempana asutuskeskuksista sijaitsevia retkeilyalueita, kuten Paistjärven ja Evon retkeilypainotteiset virkistysalueet, joilla on maakunnallista ja valtakunnallistakin merkitystä. MU-alueet ovat metsäalueita, jotka sijaitsevat taajamien tai valtakunnallisesti merkittävien liikuntakeskusten läheisyydessä. Aluevaraukset on tehty sellaisille alueille, joille todennäköisesti suuntautuu ulkoilunohjaamispaineita. Merkittävä osa virkistys- ja ulkoilutarpeesta tyydytetään maa- ja metsätalousalueilla jokamiehenoikeuden perusteella. (Päijät-Hämeen liitto 2006).

2.3 Virkistysalueiden saavutettavuus

Oppaan *Virkistysalueiden suunnittelu ja hoito* (Ympäristöministeriö 1998) mukaan noin puolet kaikista ulkoilukäynneistä kohdistuu alueille, jotka sijaitsevat alle 500 metrin etäisyydellä asunnosta. Muutaman kilometrin etäisyys vähentää alueen käyttöä, mutta etäisyyden kasvaessa kahdesta viiteen kilometriin virkistysalueen käyttö lisääntyy hieman, koska tällöin alueelle mennään pääasiassa autolla. 1–15 km päässä sijaitseville ulkoilualueille kuljetaan polkupyörällä, omalla autolla tai julkisilla kulkuneuvoilla. Kauempana sijaitseville retkeilyalueille tullaan pääosin omalla autolla tai julkisilla kulkuneuvoilla.

2.4 Virkistysalueiden toteuttaminen

Virkistysaluevaraukset toteutuvat yksityiskohtaisempien suunnitelmien kautta. Maakuntakaavan virkistysalueilla ei ole jokamiehenoikeuksia laajempia käyttöoikeuksia ilman virkistysalueen toteuttamista eli alueen hankkimista asianomaisen viranomaisen hallintaan ja päätöstä alueen käyttötarkoituksesta (Päijät-Hämeen liitto 2006).

Maakuntakaavan virkistysalueiden toteutustilanne vaihtelee suuresti, osa on lähinnä metsätalouskäytössä, kun taas osalle on rakennettu mittavat virkistystä tukevat palvelurakenteet. Monelle kohteelle on nykyisin vaikea päästä ilman yksityisautoilua. Osa nykyisistä virkistysalueista on ajoittain vain rajoitetun käyttäjäryhmän käytettävissä: kohteilla saattaa sijaita esimerkiksi leirikeskuksia, jolloin järjestettyjen tapahtumien aikaan alue ei ole vapaasti käytettävissä.

3. MENETELMÄKUVAUS

Tässä selvityksessä on selvitetty virkistysalueiden merkitystä ja virkistysalueiden saavutettavuutta.

3.1 Virkistysalueiden merkitys

Maakuntakaavan virkistysalueiden merkitystä on analysoitu jaottelemalla virkistysalueet virkistyskäyttöön soveltuvuutensa perusteella kolmeen luokkaan sekä tunnistamalla virkistysalueilta erilaisia arvotekijöitä. Analyyseissä oli mukana 59 maakuntakaavan virkistysaluetta (V, VRs ja MU) ja 17 virkistyskohdetta (V).

Virkistysalueiden soveltuvuusluokittelussa on käytetty *Päijät-Hämeen virkistys- ja retkeilyalueiden nykytila* -raportissa esitettyä eri virkistysalueiden ”soveltuvuus virkistäytymiseen” -arviointia. Soveltuvuus virkistäytymiseen on tässä selvityksessä arvioitu kolmiportaisesti: soveltuu hyvin, soveltuu kohtalaisesti ja soveltuu huonosti. Soveltuvuusarvioinnissa on huomioitu virkistysalueen kokonaispinta-ala, varustelu ja palvelut sekä saavutettavuus julkisilla kulkuneuvoilla. *Päijät-Hämeen virkistys- ja retkeilyalueiden nykytila* -raportissa esitettyä soveltuvuus-arviota on täydennetty merkitsemällä inventoimattomat saarien virkistysalueet virkistyskäyttöön huonosti soveltuviksi vaikean saavutettavuutensa vuoksi.

Soveltuvuusarvioin lisäksi virkistysalueilta on tunnistettu mahdollisia erityispiirteitä, joita ei soveltuvuusarvioinnissa ole otettu huomioon. Virkistysalueilta on tunnistettu kulttuuri- ja luontoarvoja sekä hiljaiset alueet aiemmin tehtyjen selvityksien perusteella.

Kulttuuriarvoista on analyysissä otettu huomioon valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Ympäristöministeriö 1992), valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (Museovirasto, RKY 2009), maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Päijät-Hämeen maisemaselvitys 2006), maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt (MARY, Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö 2006) ja tunnetut kiinteät muinaisjäännökset (Museovirasto).

Luontoarvoista on analyysissä otettu huomioon alueella olevat valtakunnalliset luonnonsuojelualueet, kuten Natura-alueet, yksityiset ja valtion suojelualueet, suojeluohjelmien alueet sekä FINIBA-alueet (Suomen tärkeät lintualueet).

Päijät-Hämeen hiljaisista alueista on tehty selvitys (Ramboll 2012), jonka tuloksia on hyödynnetty tässä selvityksessä tunnistettaessa hiljaisia alueita maakuntakaavan virkistysalueilta. Hiljaisten alueiden selvityksessä puskurimenetelmällä löydetyistä hiljaisista alueista pyrittiin löytämään maakunnallisesti merkittävät, luonnon virkistyskäyttöä ja luontomatkailua tukevat hiljaiset alueet. Karttatarkastelun perusteella maakunnallisesti merkittäviksi hiljaisiksi alueiksi on ehdotettu yhteensä 12 aluetta.

Virkistysalueiden soveltuvuusarviointi ja erityisarvot on esitetty analyysikartoilla (kuvat 4-3 ja 4-4).

Kuva 3-1. Kulttuuri- ja luontokohteet ovat virkistysalueiden vetovoimatekijöitä. (Kuvat Viivi Liuksiala, Päijät-Hämeen liitto.)

3.2 Virkistysalueiden saavutettavuus

Virkistysalueiden saavutettavuutta on tutkittu paikkatietoaineiston ja paikkatietoanalyysien avulla. Lähtöaineistona on käytetty Suomen tieverkkoa kuvaavaa Digiroad-aineistoa (Digiroad-toimitus 2013/1). Jokaiselle virkistysalueelle määritettiin saapumispiste, eli paikka virkistysalueen laidalla, jota kautta alueelle saavutaan. Laajoille virkistysalueille määritettiin useampi saapumispiste. Tieverkkoa pitkin tapahtuvat matkat virkistysalueiden saapumispisteille on laskettu eri liikennemuodoille:

- Autolla tapahtuvilla matkoilla on huomioitu tieverkon nopeusrajoitukset, toisin sanoen paikkatietoanalyysissa on oletettu että autolla pääsee ajamaan aina nopeusrajoitusta vastaavalla nopeudella. Ruuhkien ja risteysten aiheuttamaa hidastuvuutta ei ole huomioitu. Tuloksena saatiin ne alueet, jotka sijaitsevat 15 minuutin ja 30 minuutin ajomatkan sisällä virkistysalueesta.
- Polkupyörällä tapahtuvat matkat on laskettu keskinopeuden mukaan. Keskinopeutena käytettiin 17 km/h, jota käytetään mm. polkupyöräreittien laskimissa. Polkupyöräily on oletettu tapahtuvan tieverkkoa pitkin mukaan lukien kevyen liikenteen väylät. Tuloksena saatiin ne alueet, jotka sijaitsevat 15 minuutin ja 30 minuutin ajomatkan sisällä virkistysalueesta.
- Kävellen tapahtuvat matkat on laskettu keskinopeuden mukaan ja nopeudeksi asetettiin 5 km/h, jota voidaan pitää reippaana kävelyvauhtina. Kävely on oletettu tapahtuvan tieverkkoa pitkin mukaan lukien kevyen liikenteen väylät. Tuloksena saatiin ne alueet, jotka sijaitsevat 15 minuutin ja 30 minuutin kävelymatkan sisällä virkistysalueesta.
- Joukkoliikenteellä tapahtuvat matkat on laskettu kävelymatkana Digiroad-aineistossa oleville bussipysäkeille ja henkilöliikenteen juna-asemille. Kävelymatkat ovat 15 minuuttia ja 30 minuuttia. Joukkoliikenteelle ei ole laskettu kokonaismatka-aikaa virkistysalueille vaan pelkästään se, onko virkistysalue ylipäätään saavutettavissa joukkoliikenteellä. Analyysissa ei ole huomioitu kuinka paljon joukkoliikennevuoroja pysäkeillä pysähtyy. Lisäksi on mahdollista että osalla pysäkeistä ei ole vuoroliikennettä ollenkaan, koska tätä tietoa ei ole saatavilla käytetyistä aineistoista.

Tuloksena saatiin 15 minuutin ja 30 minuutin saavutettavuusvyöhykkeitä virkistysalueelle eri kulkumuodoille. Saavutettavuuslaskelmissa ei ole mukana saarikohteita, vaan pelkästään maata pitkin saavutettavissa olevat virkistysalueet. Saavutettavuus laskettiin kaikille maakuntakaavan (2006) virkistysalueille (paitsi saarille) sekä vielä erikseen niille virkistysalueille, joiden soveltuvuus virkistykseen oli saanut arvon 1 eli "soveltuu hyvin" edellisessä luvussa mainitussa virkistysalueiden soveltuvuustarkastelussa.

3.3 Väestön sijoittuminen

Lopuksi tarkastettiin vielä miten virkistysalueet sijaitsevat suhteessa maakunnan väestöön. Lähtöaineistona käytettiin Tilastokeskuksen Ruututietokantaa, jossa on vuoden 2011 tiedot väestöstä 250x250 metrin ruuduissa. Ruutujaosta johtuen tässä selvityksessä ilmoitettu koko maakunnan väestö ei ole aivan sama kuin maakunnan varsinainen väestömäärä, koska osa ruuduista sijaitsee osittain toisen maakunnan alueella. Tämä virhe ei ole analyysien kannalta olennainen. Lisäksi tehtiin erillinen väestöanalyysi, jossa huomioitiin, että Orimattilan Hennaan suunnitellaan uusi 15 000 asukkaan asuinalue.

Väestön sijoittumista verrattiin edellisessä luvussa esitettyihin saavutettavuusvyöhykkeisiin nähden.

4. TULOKSET

4.1 Virkistysalueiden merkitys

Virkistysalueiden soveltuvuusluokittelu on esitetty kuvassa 4-3. Virkistysalueista (V, VRs ja MU) virkistyskäyttöön hyvin soveltuvia on 22 kpl, kohtalaisesti soveltuvia 18 kpl ja huonosti soveltuvia 19 kpl. Virkistyskohteista 2 soveltuu hyvin, 6 kohtalaisesti ja 8 huonosti virkistyskäyttöön. Hyvin virkistyskäyttöön soveltuvat alueet ovat pääosin laajoja alueita. Lahden ja Heinolan kaupunkiseutujen lähiympäristössä on paljon hyvin virkistyskäyttöön soveltuvia alueita. Hartolan ja Vääksyn taajamien lähellä on pienialaisia hyvin virkistyskäyttöön soveltuvia alueita. Maakuntakaavan virkistysaluevarauksista huonoimmin virkistyskäyttöön soveltuvia sijoittuu useita valtatien 12 eteläpuolelle ja esimerkiksi Orimattilassa ei ole yhtään hyvin virkistyskäyttöön soveltuvia alueita.

Virkistysalueiden soveltuvuusluokittelu perustuu alueiden nykytilasta tehtyyn selvitykseen (Liuksiala, Viivi 2012), joten maakuntakaavaan virkistysaluevarausten nykyinen maankäyttö voi poiketa merkittävästi virkistyskäytöstä. Esimerkiksi Ala-Okeroisten virkistysalue toimii nykyisin pääosin maankaatopaikkana ja Orimattilan Ämmätöyräässä on soranottoa, mutta toiminnan päätyttyä alueet voidaan rakentaa virkistyskäyttöön paremmin sopiviksi,. Toisaalta joillakin maakuntakaavan virkistysaluevarauksilla sijaitsee esimerkiksi leirikeskuksia ja vapaa-ajan asutusta, jotka rajoittavat alueen vapaata virkistyskäyttöä merkittävästi eikä kyseisille alueille ole näköpiirissä maankäytön muutoksen mahdollistamaa vapaata virkistyskäyttöä.

Suurin osa maakuntakaavan saarien virkistysalueista on merkitty huonosti virkistyskäyttöön soveltuviksi niiden hankalan saavutettavuuden ja pienen pinta-alan vuoksi. Saarikohteilla on rajattu käyttäjäkunta, mutta ne ovat kuitenkin maakunnallisesti merkittäviä satamapaikkoja ja retkikohteita ylikunnallisen vesiretkeilyn vuoksi. Päijät-Hämeen suuret järvet, kuten Päijänne ja Vesijärvi ovat myös talviaikaan merkittäviä virkistysalueita ja jäiden aikaan helposti saavutettavia.

Kuva 4-1. Talvivirkistyskäyttöä Vesijärven jäällä Lahden kaupungin edustalla. (Kuva Sonja Semeri, Ramboll.)

Kuva 4-2. Taukopaikat kuuluvat virkistysalueiden palvelurakenteisiin ja parantavat alueiden käytettävyyttä retkeilyyn. (Kuva Viivi Liuksiala, Päijät-Hämeen liitto.)

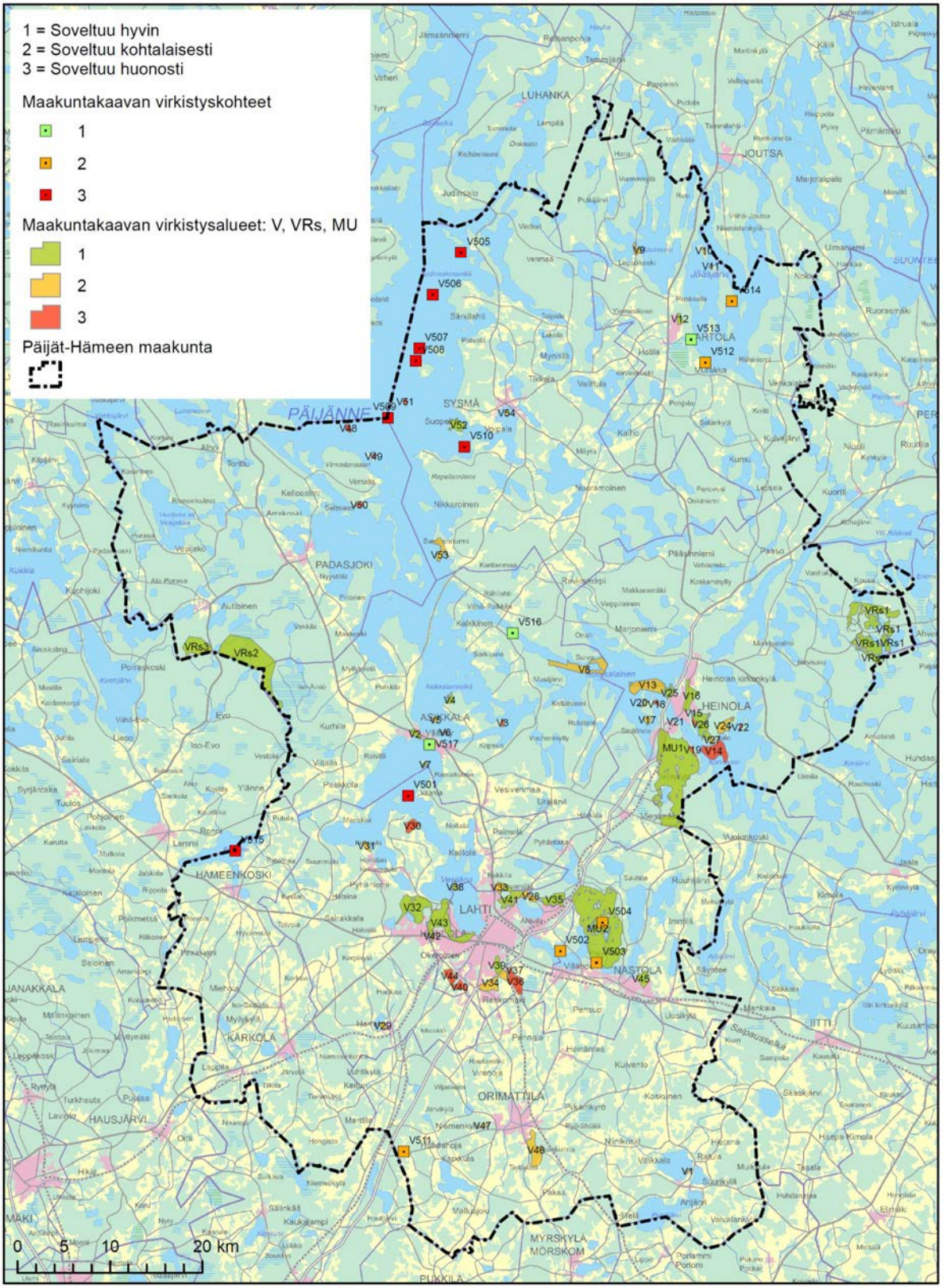

Kuva 4-3. Virkistysalueiden soveltuvuus virkistyskäyttöön.

Virkistysalueiden arvotekijät on esitetty kuvassa 4-5. Useimmilla virkistysalueilla (41 kpl) on tässä selvityksessä tutkittuja luontoarvoja. Vesijärvi, Päijänne ja Jääsjärvi ovat Suomen tärkeitä lintualueita (FINIBA), jolloin näihin vesistöihin liittyvillä virkistysalueilla on ainakin linnustollisia luontoarvoja. Kulttuuri- ja maisema-arvot sijoittuvat pääosin taajamien ja kylien läheisille virkistysalueille (24 kpl), mutta muinaisjäännösten muodossa kulttuuriarvoja on myös harvemmin asuttujen seutujen virkistysalueilla. Päijät-Hämeen maakunnallisesti merkittäviä hiljaisia alueita sijoittuu kuudelle virkistysalueelle. Virkistysalueilla sijaitsevat hiljaiset alueet sijoittuvat Päijät-Hämeen pohjoispuoliskolle Evon ja Paistjärven retkeilyalueille sekä pienemmille virkistysalueille Päijänteellä ja Rautaveden rannalla.

Kuva 4-4. Luonnonrauhaa ja hiljaisuutta voi kokea metsän siimeksessä. (Kuva Viivi Liuksiala, Päijät-Hämeen liitto.)

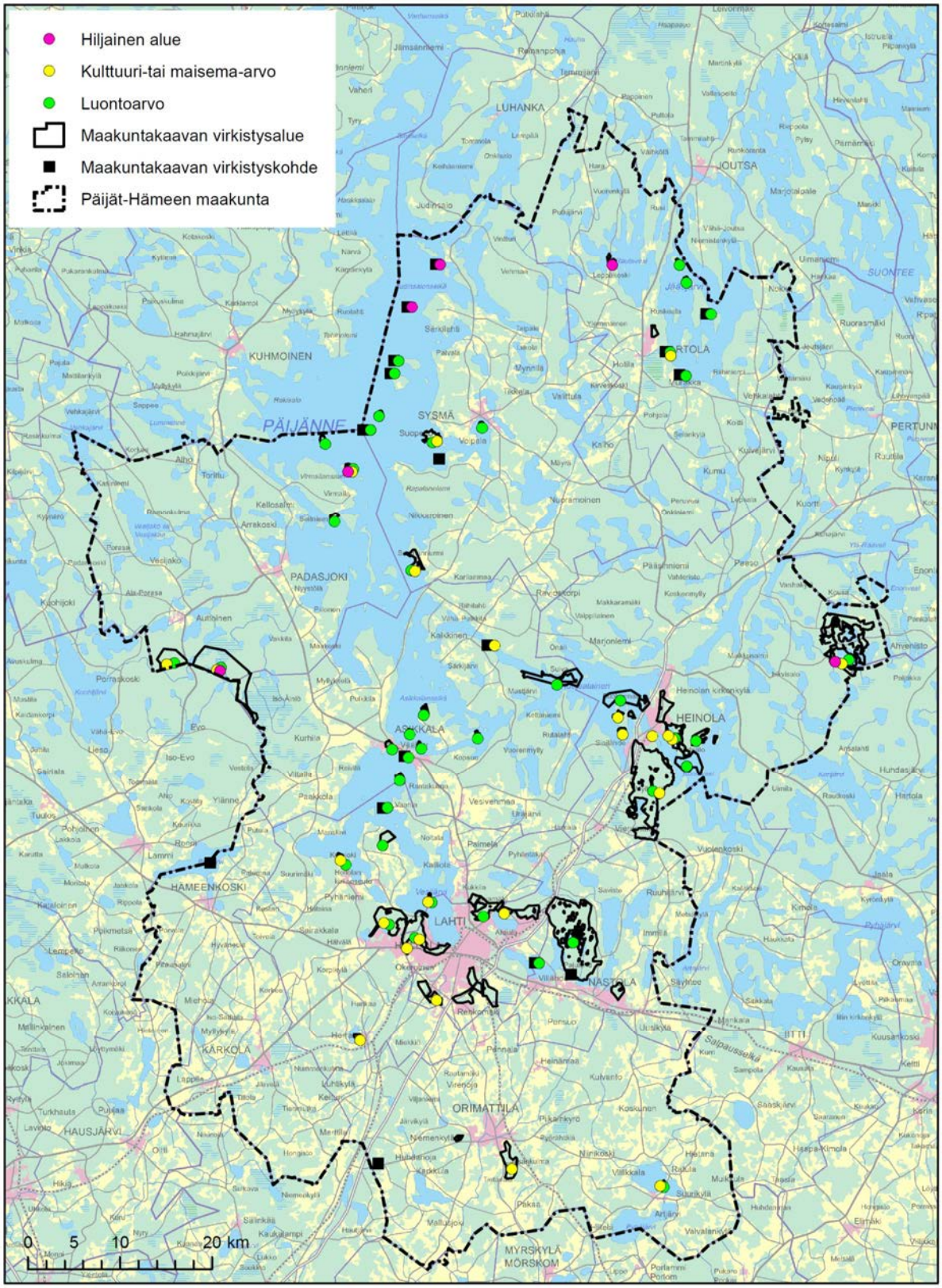

Kuva 4-5. Virkistysalueiden arvotekijät.

4.2 Virkistysalueiden saavutettavuus

Virkistysalueiden saavutettavuutta on tarkasteltu neljällä eri liikennemuodolla: henkilöautolla, polkupyörällä, kävellen ja joukkoliikenteellä. Saavutettavuus on lisäksi tarkasteltu kaikille maakuntakaavan (2006) virkistysalueille ja vain virkistykseen hyvin soveltuville virkistysalueille. Seuraavassa luvussa tarkastellaan vielä miten väestö sijoittuu virkistysalueisiin nähden.

Saavutettavuus autolla on hyvä koko maakunnassa (Kuva 4-6). Käytännössä kaikki virkistysalueet on saavutettavissa autolla puolen tunnin sisällä. Vain muutamasta alueesta on tätä pidempi ajomatka. Kun tarkastellaan nykyisin hyvin virkistyskäyttöön soveltuvien virkistysalueiden saavutettavuutta (Kuva 4-7), tilanne muuttuu hieman. Etenkin Päijät-Hämeen eteläosissa matka "hyvälle" virkistysalueelle on pidempi kuin 30 minuuttia. Myös maakunnan keskiosissa Sysmän ja Asikkalan kuntarajan tuntumassa on alueita, joilta on pitkä matka hyvin soveltuvalle virkistysalueelle. On huomioitava, että tarkastelussa on mukana vain Päijät-Hämeen virkistysalueet ja joillakin asukkailla saattaa olla lyhyempi matka naapurimaakunnassa sijaitsevalle virkistysalueelle.

Polkupyörällä saavutettavuus on melko hyvä, etenkin, jos tarkastellaan maakunnan suurimpia väestökeskittymiä. Oheisilla kartoilla nähdään 30 minuutin ja 15 minuutin saavuttavuusvyöhykkeet kaikille virkistysalueille (Kuva 4-8) ja nykyisin hyvin virkistyskäyttöön soveltuville virkistysalueille (Kuva 4-9).

Kävellen virkistysalueiden saavutettavuus on luonnollisesti melko huono, koska ihminen kävelee puolessa tunnissa vain noin 2,5 kilometriä. Moni virkistysalue on jo tätä etäisyyttä laajempi. Maakuntakaavan tasolla ei kannata suunnitella kävelyetäisyydellä olevia virkistysalueita, vaan lähivirkistyksen tarve pitää huomioida yleiskaavoissa ja asemakaavoissa. Kävelyanalyysin heikkous on myös se, että kävelymatkat on laskettu samoihin saapumispisteisiin ja samoja virallisia teitä pitkin kuin muille kulkutavoille, vaikka käytännössä kävellen pääsee myös pienimpiä polkuja pitkin virkistysalueille. Nämä epäviralliset kulkureitit eivät kuitenkaan olleet tiedossa analyysia tehdessä. Kävelymatkat kaikille virkistysalueille ja nykyisin hyvin soveltuville virkistysalueille on esitetty oheisilla kartoilla (Kuva 4-10 ja Kuva 4-11).

Joukkoliikenteen saavutettavuus (Kuva 4-12) ei ole laskettu samalla tavalla kuin muille kulkutavoille, eli matkan ajallisena pituutena, vaan joukkoliikenteen osalta on vain katsottu sijaitseeko virkistysalueet kävelyetäisyydellä pysäkistä ottamatta kantaa joukkoliikennepalvelujen laatuun kyseisillä pysäkeillä. Tutkituista virkistysalueista ja -kohteista 43 sijaitsee puolen tunnin kävelymatkan päästä joukkoliikenteen pysäkistä ja 34 aluetta sijaitsee 15 minuutin kävelymatkan päästä pysäkistä.

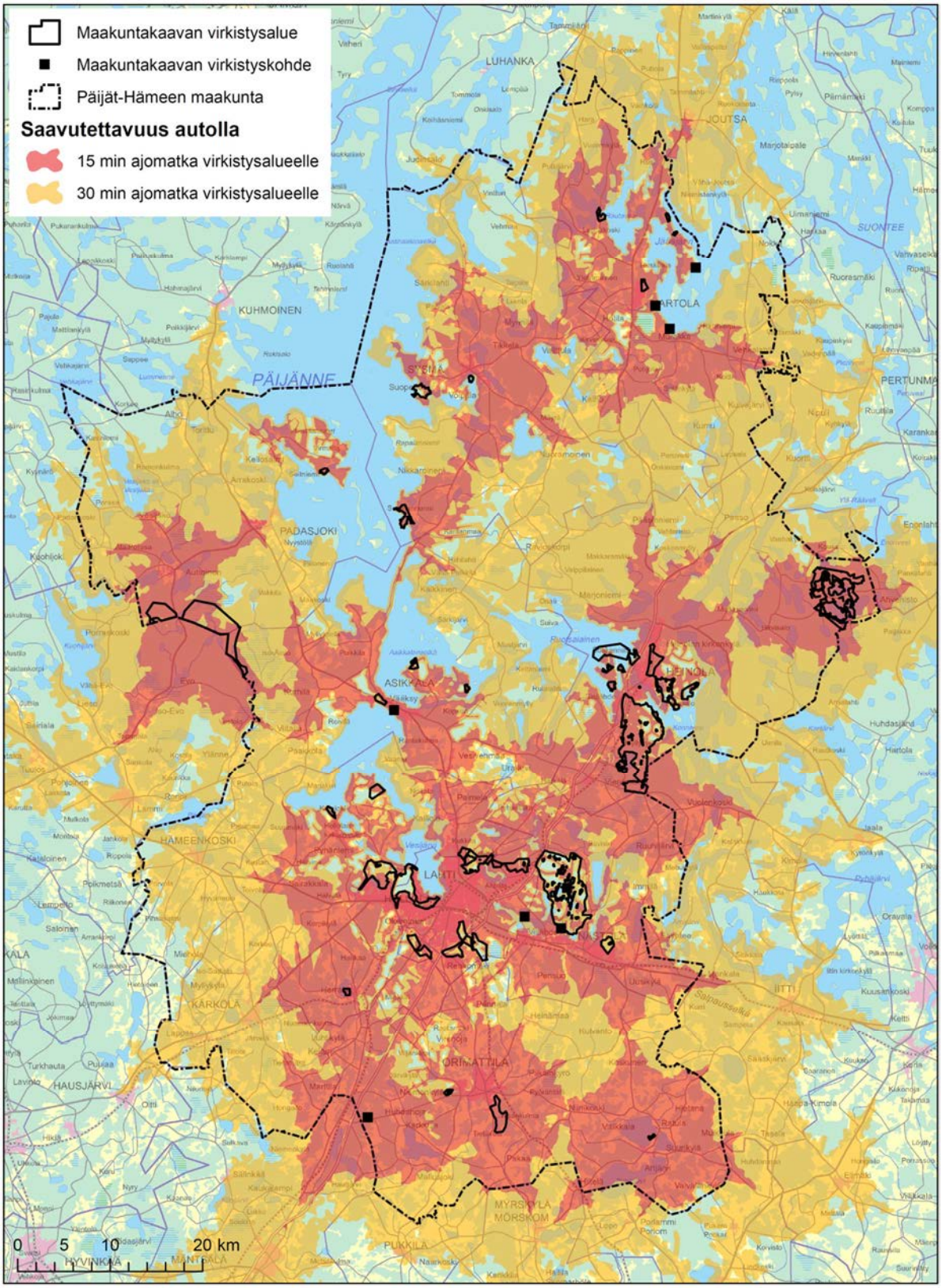

Kuva 4-6. 15 minuutin ja 30 minuutin saavutettavuusvyöhykkeet lähimmälle virkistysalueelle (ei saaret) autolla.

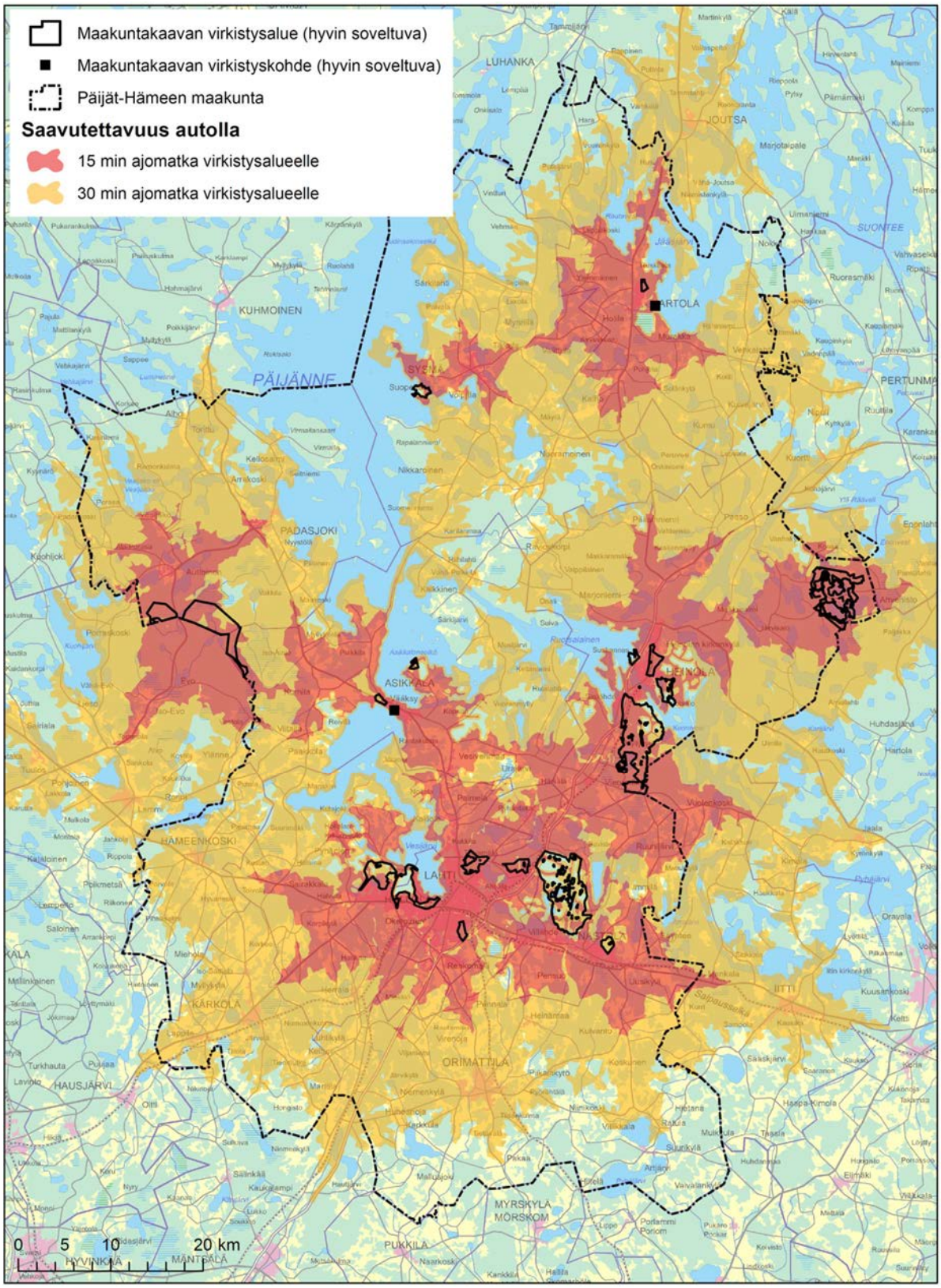

Kuva 4-7. 15 minuutin ja 30 minuutin saavutettavuusvyöhykkeet lähimmälle hyvin virkistyskäyttöön soveltuvalle virkistysalueelle (ei saaret) autolla.

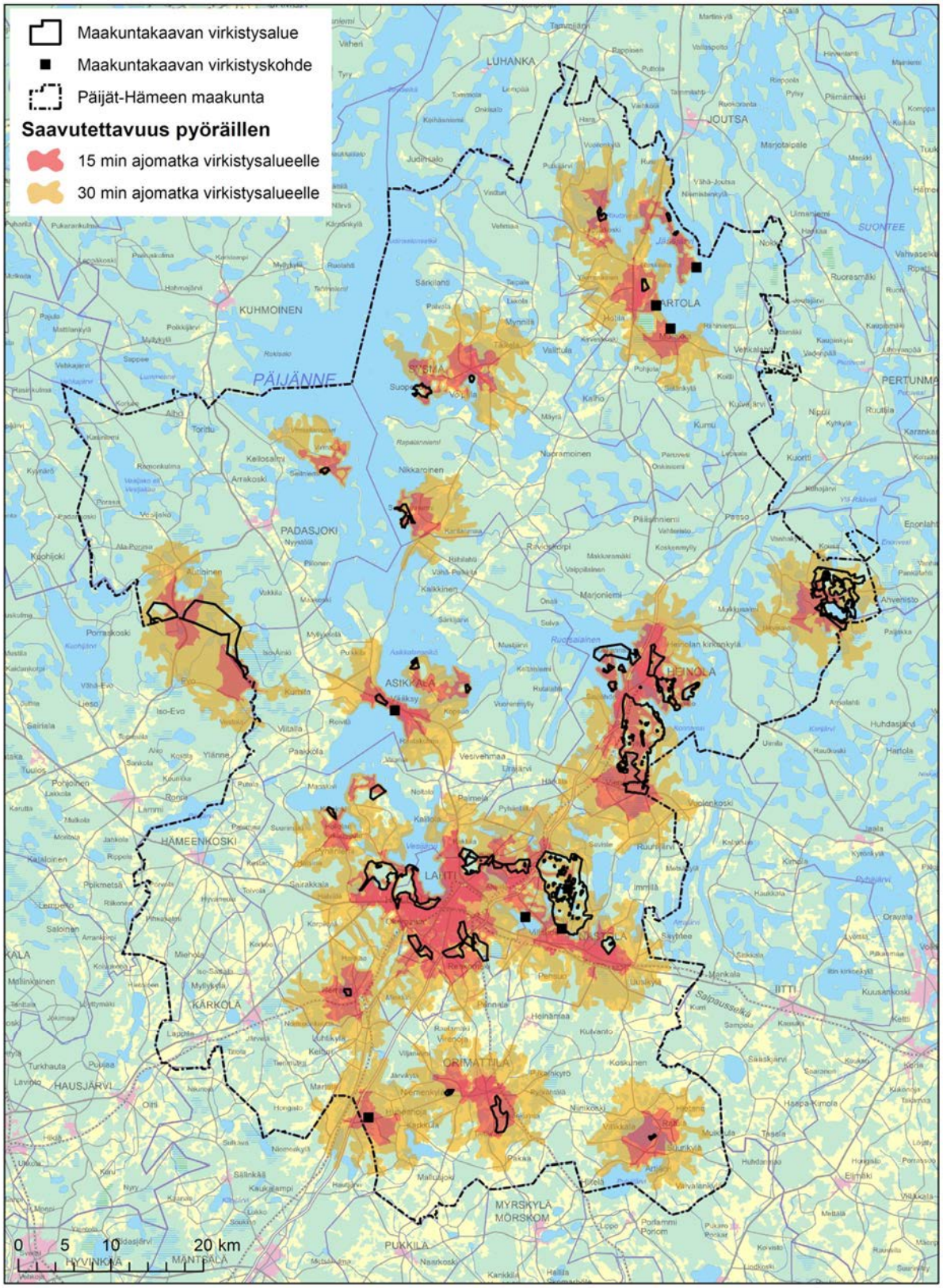

Kuva 4-8. 15 minuutin ja 30 minuutin saavutettavuusvyöhykkeet lähimmälle virkistysalueelle (ei saaret) polkupyörällä.

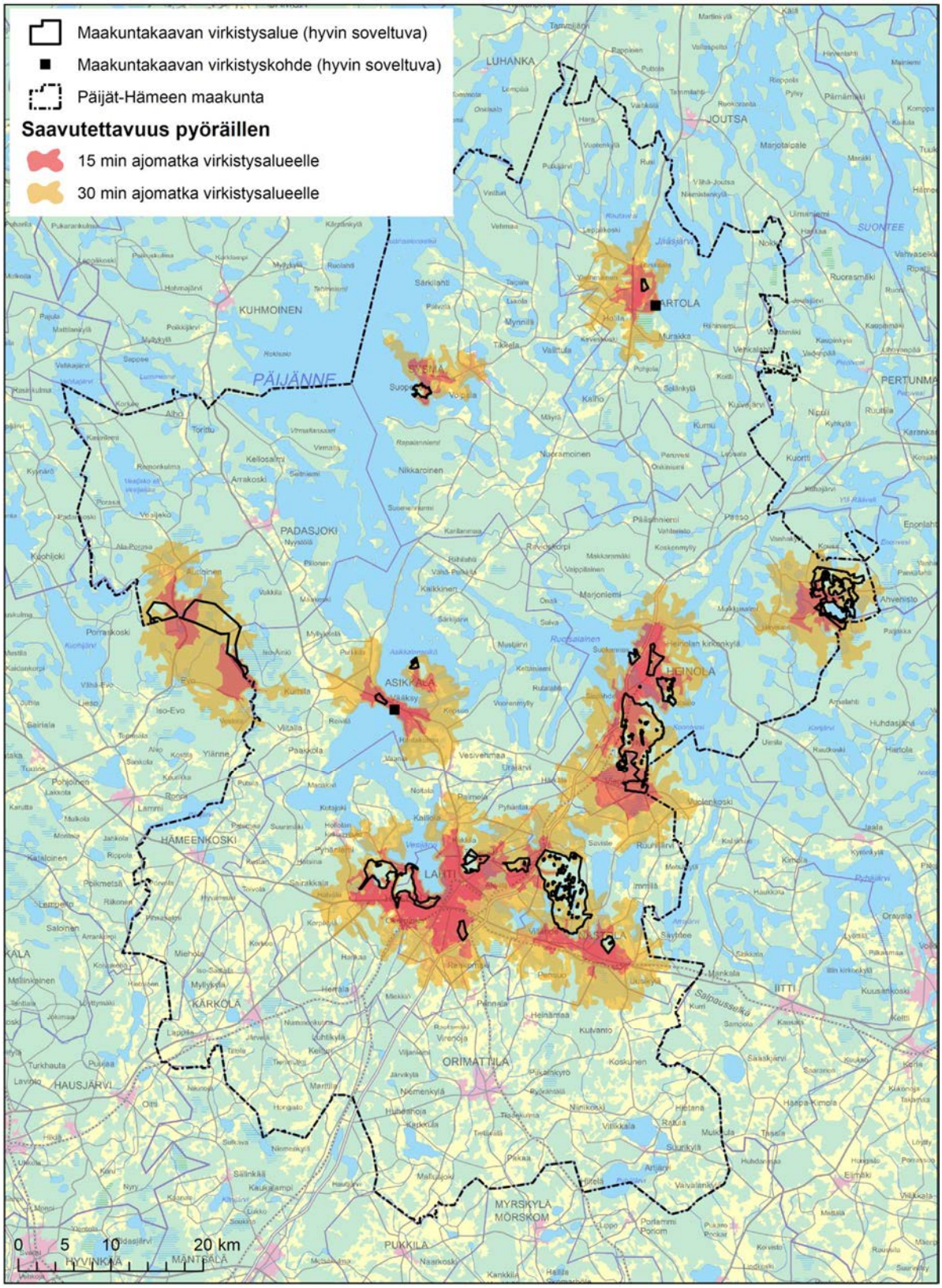

Kuva 4-9. 15 minuutin ja 30 minuutin saavutettavuusvyöhykkeet lähimmälle hyvin virkistyskäyttöön soveltuvalle virkistysalueelle (ei saaret) polkupyörällä.

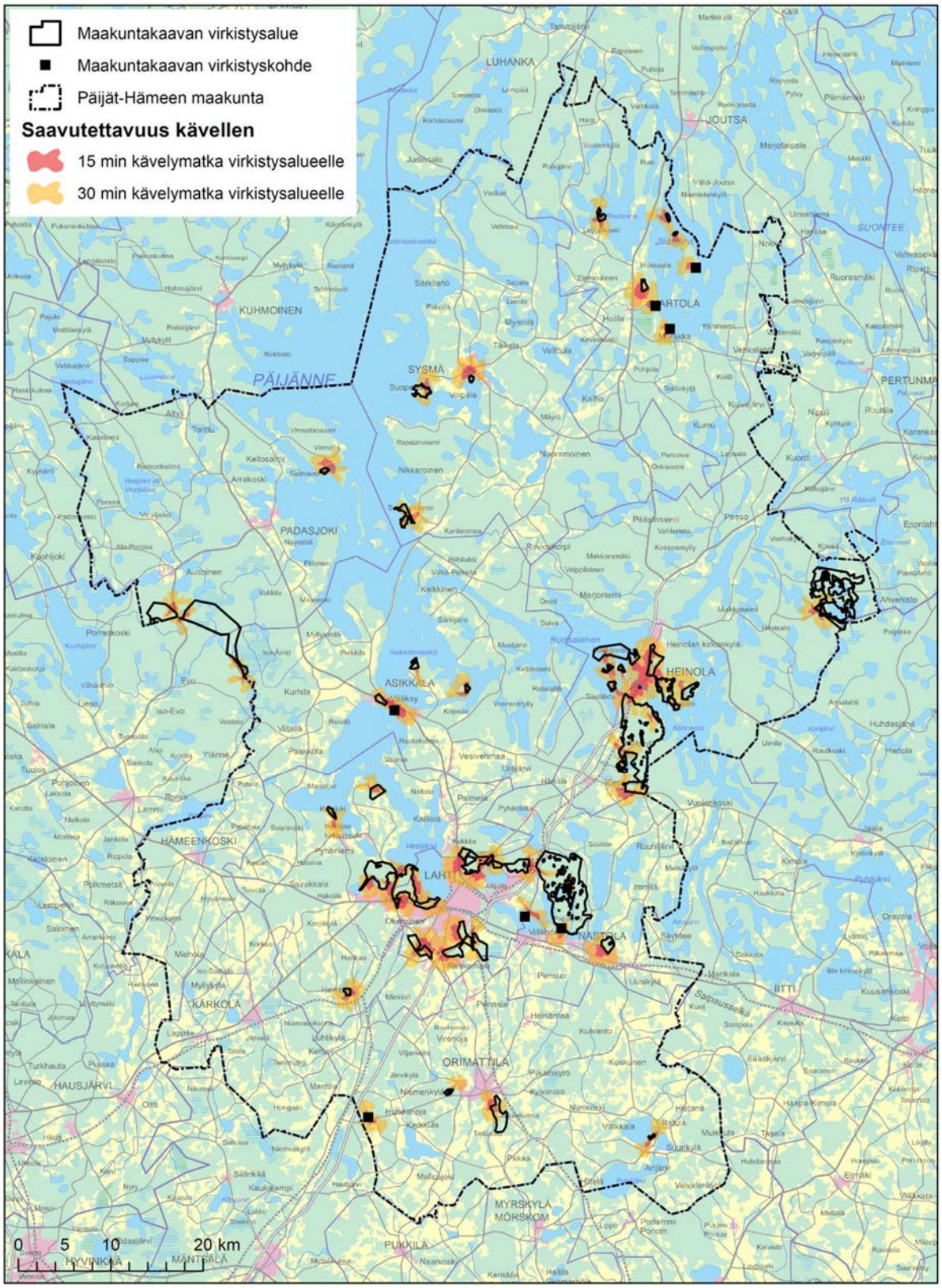

Kuva 4-10. 15 minuutin ja 30 minuutin saavutettavuusvyöhykkeet lähimmälle virkistysalueelle (ei saaret) kävellen.

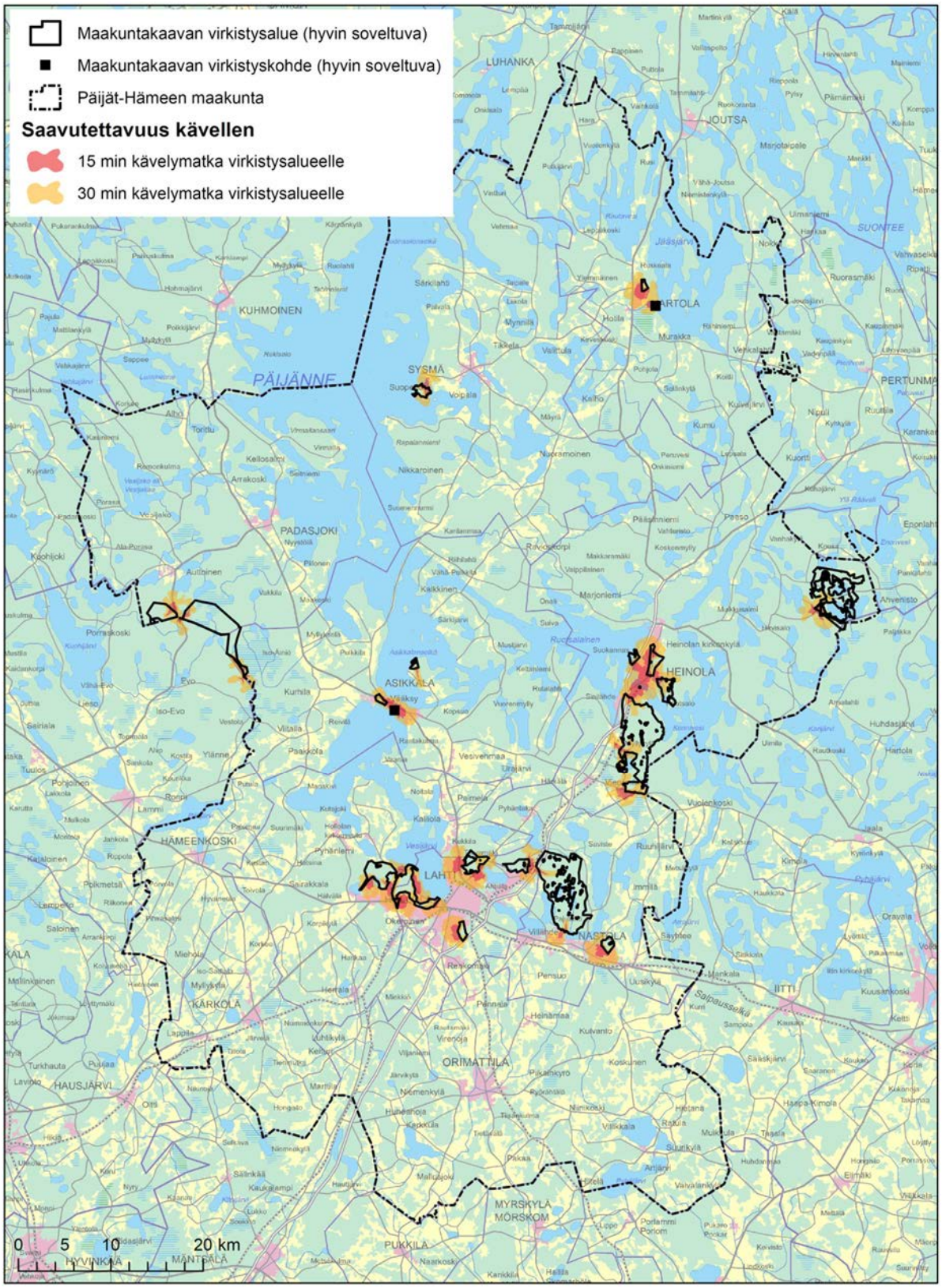

Kuva 4-11. 15 minuutin ja 30 minuutin saavutettavuusvyöhykkeet lähimmälle hyvin virkistyskäyttöön soveltuvalle virkistysalueelle (ei saaret) kävellen.

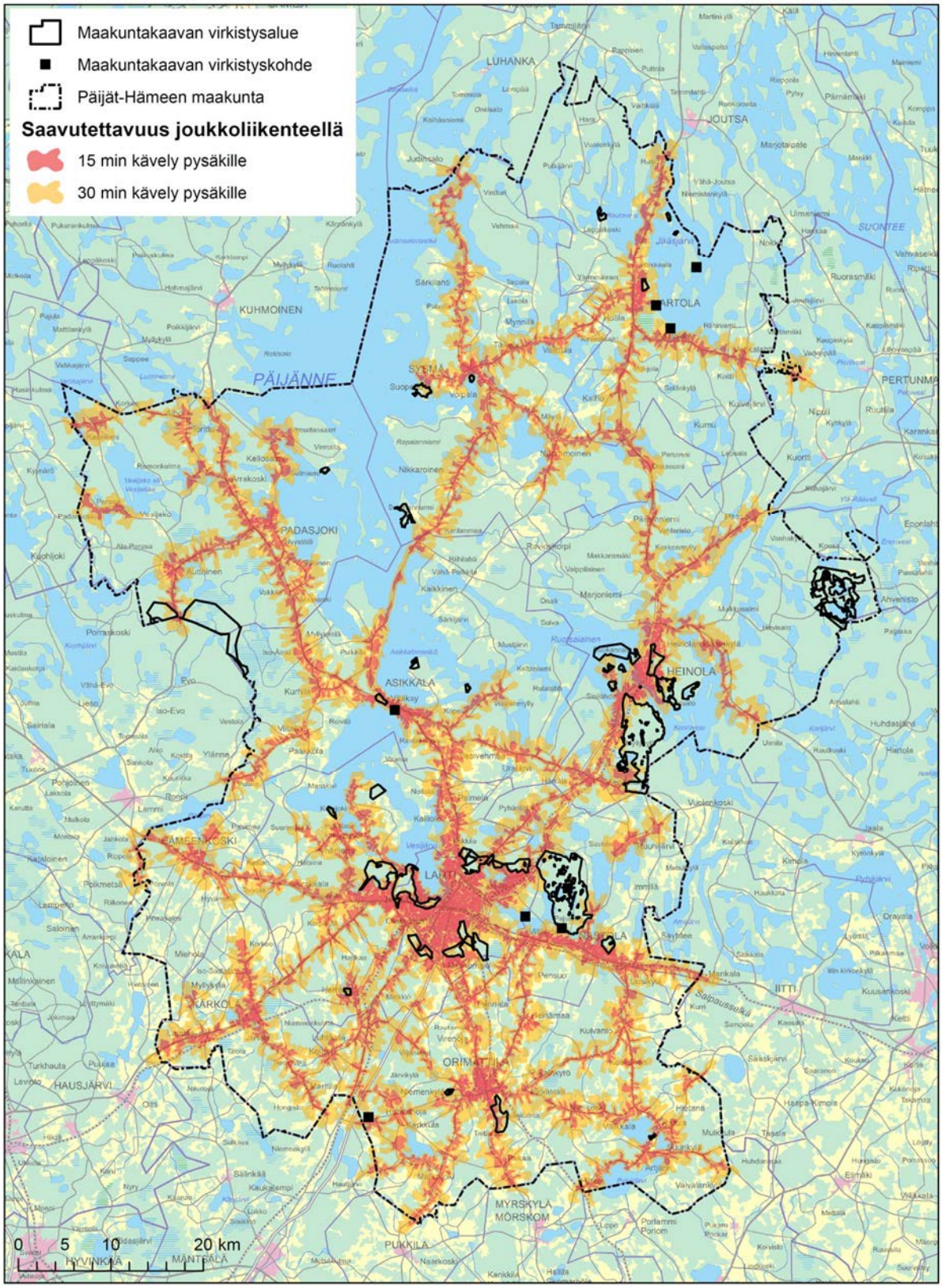

Kuva 4-12. 15 minuutin ja 30 minuutin kävelymatkat lähimmälle joukkoliikenteen pysäkille. Kartalla näkyy myös maakuntakaavan (2006) virkistysalueet (ei saaret).

4.3 Virkistysalueiden väestöllinen tavoittavuus

Virkistysalueiden väestöllistä tavoittavuutta on tutkittu vertaamalla kuinka suuri osuus koko maakunnan väestöstä asuu tietyn ajallisen matkan päästä virkistysalueesta eri kulkutavoilla mitattuna. Tulokset on esitetty seuraavissa taulukoissa (Taulukko 4-1, Taulukko 4-2 ja Taulukko 4-3). Koko maakunnan väestötilanne on esitetty väestötiheyskartalla (Kuva 4-13). Ne väestöruudut joista on yli 30 minuutin automatka tai polkupyörämatka on esitetty kartalla kaikkien virkistysalueiden osalta (Kuva 4-14) ja vain hyvin virkistyskäyttöön soveltuvien virkistysalueiden osalta (Kuva 4-15). Lisäksi on esitetty ne väestöruudut, joista on yli 30 minuutin kävelymatka joukkoliikenteen pysäkille (Kuva 4-16).

Taulukko 4-1. Kaikkien virkistysalueiden väestöllinen saavutettavuus (prosenttia koko maakunnan väestöstä).

matka-aika	autolla	polkupyörällä	kävellen
15 min	92 %	76 %	15 %
30 min	99,9 %	90 %	44 %

Taulukko 4-2. Hyvin virkistykseen soveltuvien virkistysalueiden väestöllinen saavutettavuus (prosenttia koko maakunnan väestöstä).

matka-aika	autolla	polkupyörällä	kävellen
15 min	84 %	66 %	14 %
30 min	98 %	81 %	37 %

Taulukko 4-3. Joukkoliikenteen yleinen väestöllinen tavoittavuus (prosenttia koko maakunnan väestöstä).

kävely pysäkille	osuus väestöstä
15 min	83 %
30 min	96 %

4.3.1 Hennan tapaus

Yksi Päijät-Hämeen maakuntakaavan suurimmista muutoksista väestön sijoittumiseen koskee Orimattilan Hennaa, mihin suunnitellaan 15 000 uuden asukkaan taajamaa. Tämä uusi taajama tarvitsee toteutuessaan myös virkistysalueita.

Vuoden 2006 maakuntakaavan virkistysalueiden saavutettavuusanalyysi osoittaa, että Hennan lähellä ei sijaitse paljon virkistysalueita, ja ne jotka sijaitsevat ovat pieniä ja ovat nykytilanteessa huonosti soveltuvia virkistykseen.

Alle 15 minuutin automatkalla Hennasta sijaitsee vain yksi pieni virkistyskohde. Hyvin virkistykseen soveltuvalle virkistysalueelle on yli 20 kilometrin matka. Moottoritien ansiosta matka kuitenkin sujuu suhteellisen nopeasti autolla etäisyydestä huolimatta, alle puolessa tunnissa. Hennan itäpuolella sijaitsee yksi virkistyskohde, joka on saavutettavissa 15 minuutin polkupyörämatkalla. Hyvin virkistykseen soveltuvalle virkistysalueelle on kuitenkin yli tunnin pyörämatka. Joukkoliikenteellinen saavutettavuus lienee tulevaisuudessa hyvä Hennassa, koska Hennaan on tarkoitus rakentaa juna-asema.

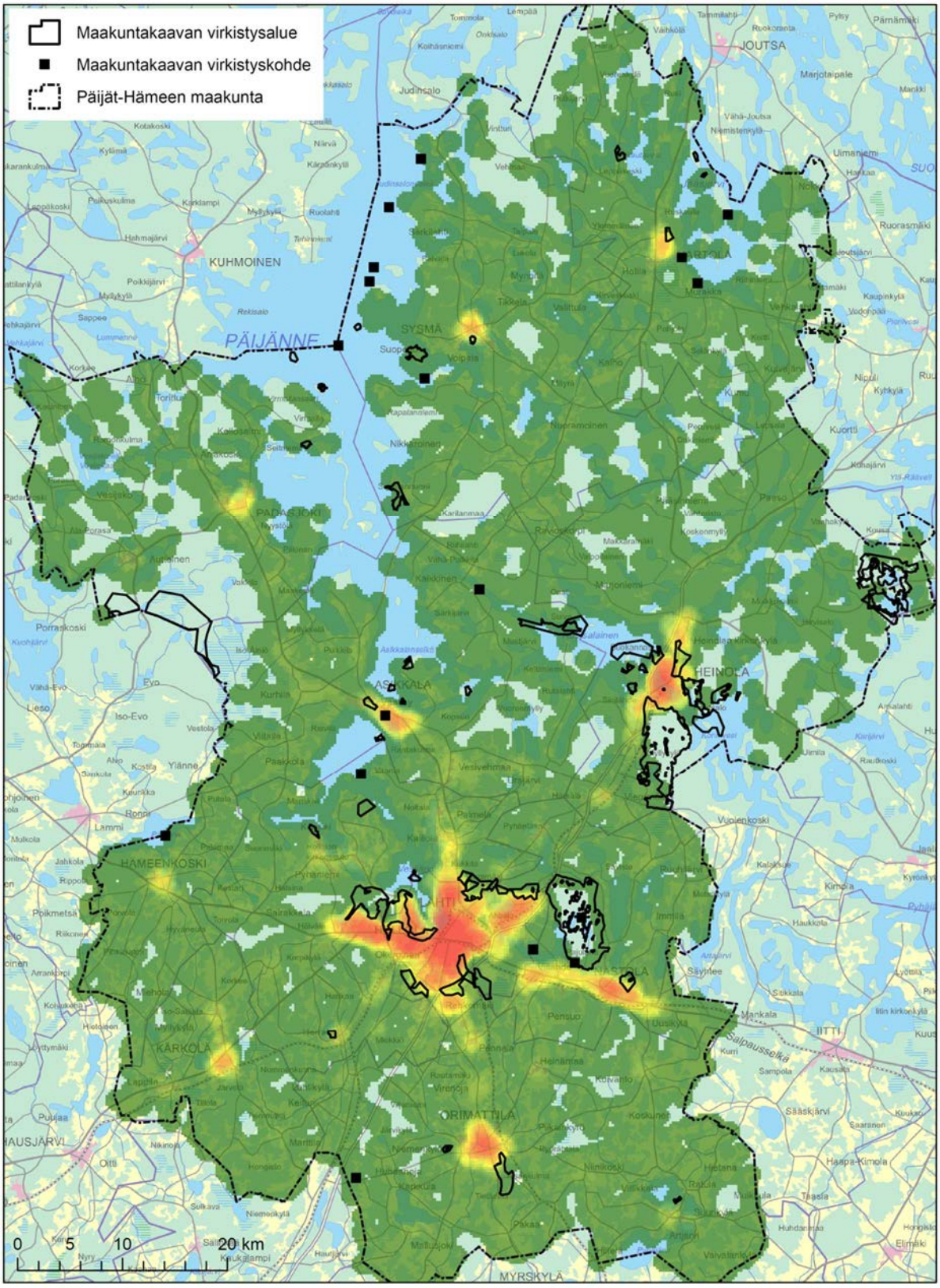

Kuva 4-13. Väestötiheyskartta. Punaisilla alueilla on korkea väestötiheys ja vihreillä alueilla väestötiheys on alhainen. Kartalla näkyy myös saarilla olevat virkistysalueet.

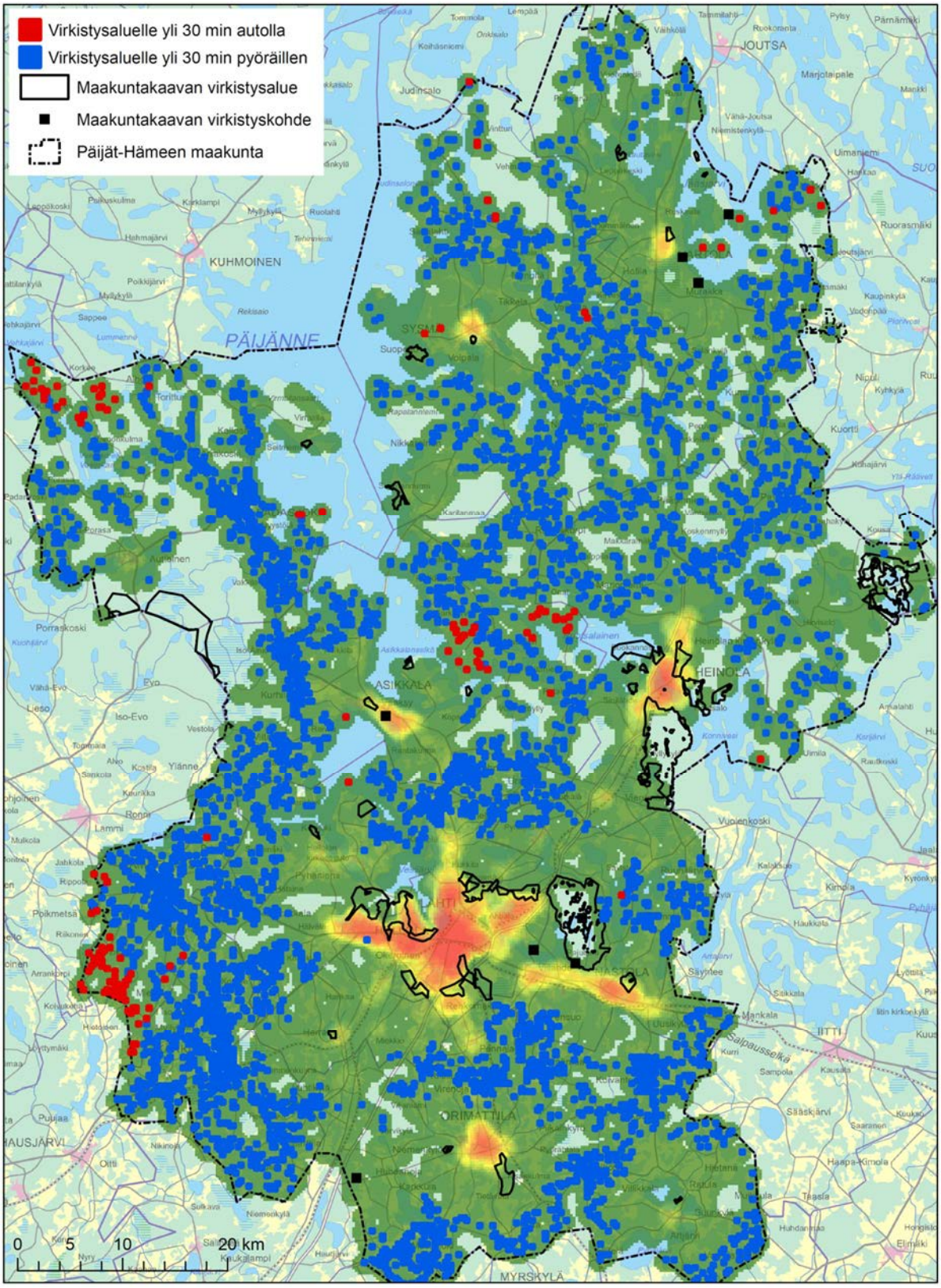

Kuva 4-14. Kartalla on osoitettu sinisellä ja punaisella ne väestöruudut, joista on yli 30 minuutin matka lähimmälle virkistysalueelle (ei saaret) autolla ja polkupyörällä. Autoruuduissa asuu 0,1 % maakunnan väestöstä (alle 300 asukasta), polkupyöräruuduissa asuu 10 % maakunnan väestöstä (noin 20 500 asukasta). Autoruuduista on myös polkupyörällä yli 30 min matka.

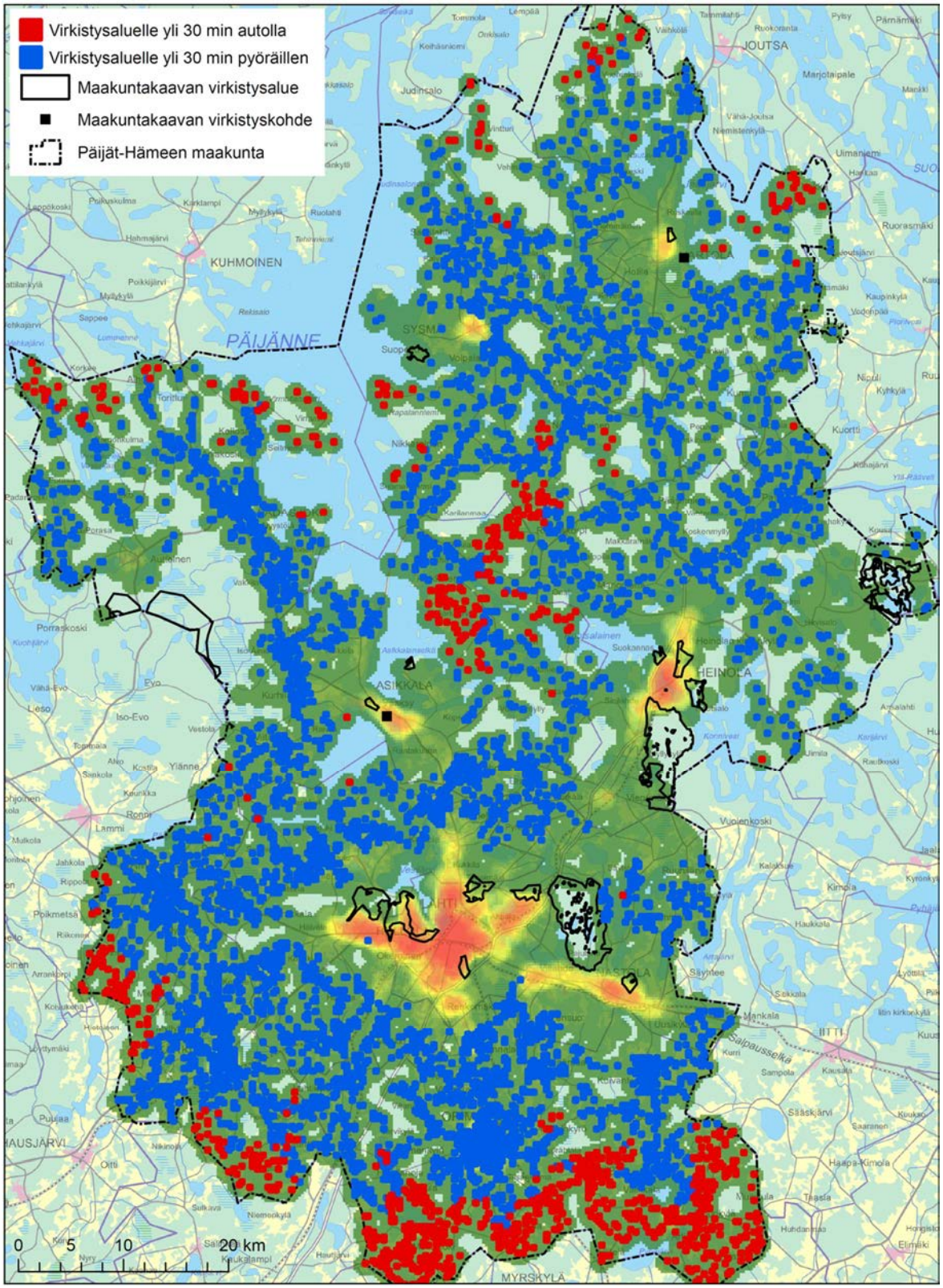

Kuva 4-15. Kartalla on osoitettu sinisellä ja punaisella ne väestöruudut, joista on yli 30 minuutin matka lähimmälle hyvin virkistyskäyttöön soveltuvalle virkistysalueelle (ei saaret) autolla ja polkupyörällä. Autoruuduissa asuu 2 % maakunnan väestöstä (noin 3 300 asukasta), polkupyöräruuduissa asuu 19 % maakunnan väestöstä (noin 37 200 asukasta). Autoruuduista on myös polkupyörällä yli 30 min matka.

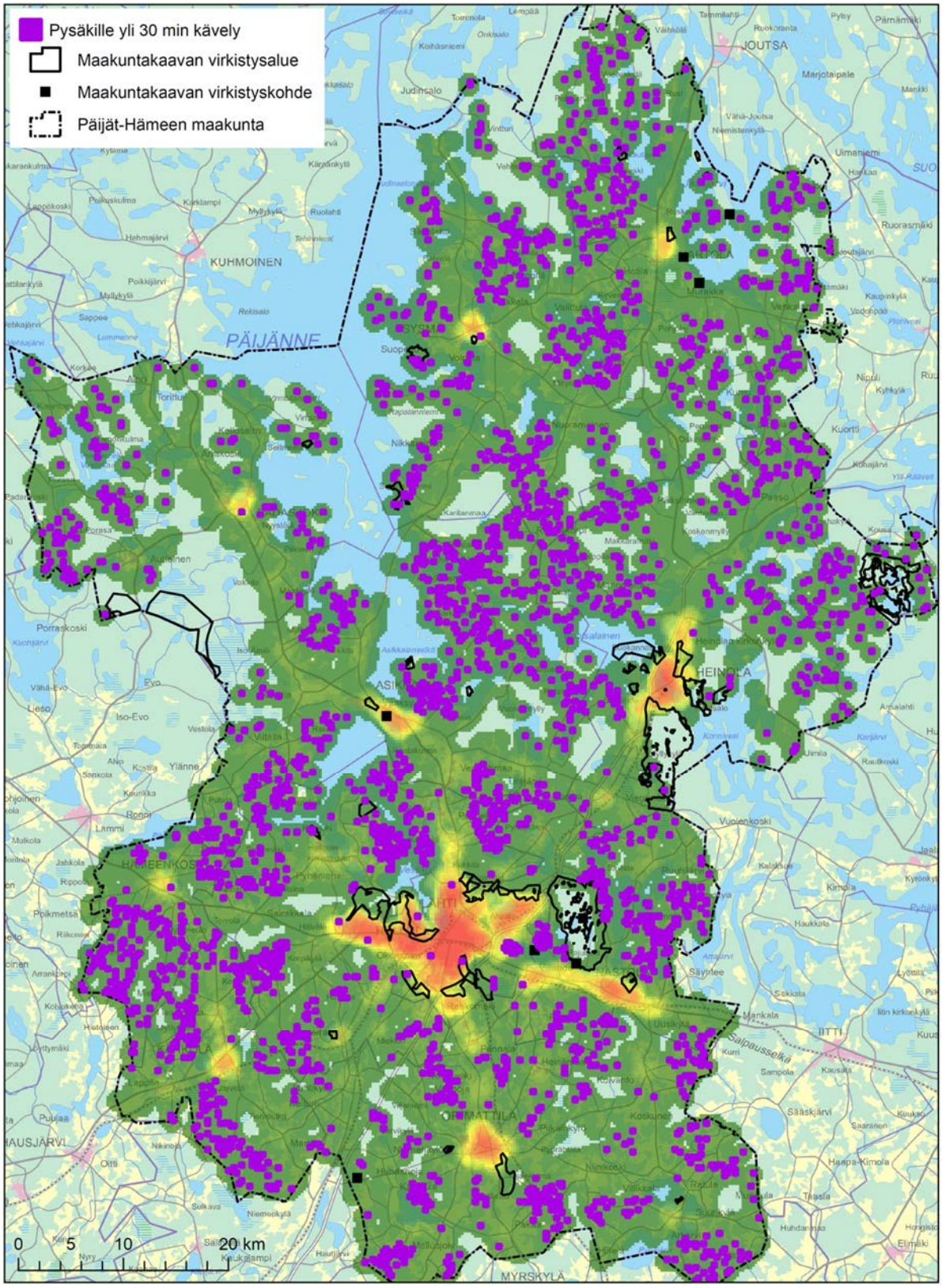

Kuva 4-16. Kartalla on osoitettu violetilla ne väestöruudut, joista on yli 30 minuutin kävelymatka lähimmälle joukkoliikenteen pysäkille. Ruuduissa asuu reilu 4 % maakunnan väestöstä (noin 8 700 asukasta). Kartalla ei ole esitetty virkistysalueita ja -kohteita, jotka sijoittuvat saarille.

5. LÄHTEET

Liuksiala, Viivi 2012. Päijät-Hämeen virkistys- ja retkeilyalueiden nykytila. Päijät-Hämeen liitto.

Päijät-Hämeen liitto 2006. Päijät-Hämeen maakuntakaava 2006. Kaavaselostus.

Ramboll 2012. Päijät-Hämeen hiljaisten alueiden selvitys. Päijät-Hämeen liitto.

Ympäristöministeriö 1998. Pouta, Eija & Heikkilä, Marjo (toim.). Virkistysalueiden suunnittelu ja hoito. Ympäristöopas 40.

PAIKKATIETOAINEISTOT

Aarrevaara, E., Uronen, C., Vuorinen, T. 2006. Päijät-Hämeen maisemaselvitys. Lahden Ammattikorkeakoulu, Päijät-Hämeen liitto, Hämeen Ympäristökeskus. Paikkatietoaineistot.

Liikennevirasto – Digiroad 2013/1

Museoviraston paikkatietoaineistot muinaisjäännöksistä. Ladattu 3/2013.

Museovirasto 2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009). Paikkatietoaineistot. Ladattu 3/2013.

Oiva-tietokanta.

Päijät-Hämeen hiljaisten alueiden selvitys. Paikkatietoaineistot.

Päijät-Hämeen maakuntakaava 2006. Paikkatietoaineistot.

Tilastokeskus – Ruututietokanta 2011

Ympäristöministeriö 1992. Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-aluetyöryhmän mietintö II. Paikkatietoaineistot.

Wager, Henrik 2006. Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö. Päijät-Hämeen liitto. Paikkatietoaineistot.